

กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้*

STRATEGIES FOR SOLVING PEOPLE'S POVERTY PROBLEMS IN SOUTHERN BORDER PROVINCES

อารยา ยอดขยัน*, ประจวบ ทองศรี, อัลญาน์ สมุห์เสนีโต

Araya Yordkayhun*, Prachuab Tongstri, Anlaya Smuseneto

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: yah7764@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เป็นปัญหาเรื้อรังและเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ความยากจนทำให้ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และส่งผลให้ประชาชนไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปัญหาความยากจนของจังหวัดชายแดนภาคใต้ติดอันดับจังหวัดที่ยากจนที่สุด 10 อันดับแรกของประเทศมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ติดอันดับจังหวัดที่ยากจนที่สุด อันดับที่ 1 ต่อเนื่องถึง 3 ปี ในช่วงปี 2562-2564 มีพื้นที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ทั้งด้านสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ มีสภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง จังหวัดชายแดนใต้มีลักษณะสังคมแบบปิดของคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาคุณภาพชีวิต มีโครงสร้างด้านเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมการทำสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมันและสวนผลไม้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ดังนั้นกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ควบคู่กับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปรับใช้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกับการ บูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อกำหนดนโยบายโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ในการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมให้กับประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ เพื่อให้ประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้หลุดพ้นจากความยากจนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: กลยุทธ์, แก้ไขปัญหาความยากจน, ประชาชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้

Abstract

Poverty is a problem that has occurred in Thai society for a long time. It is a chronic problem and an obstacle to the country's development in various fields. Poverty causes a lack of basic necessities for life and resulting in people not having a good quality of life. The southern border provinces of Thailand have long been among the country's top ten poorest provinces with the problem of poverty. In particular, Pattani province has been ranked as the first poorest province for three consecutive years in 2019-2021. Pattani has an area adjacent to neighboring

countries that have similar cultures in terms of society, religion, and culture that are unique. There is a situation of unrest in the area. This problem is sensitive and complex in terms of social psychology, economics, politics, and governance. The southern border provinces are characterized by a closed society of Thai Muslims in the southern border provinces, causing economic problems such as, unemployment problems, educational problems, quality of life problems. Its economic structure is based on agriculture, rubber, palm oil and fruit plantations, causing the majority of the people to be poor. Therefore, strategies to alleviate poverty among the people in the southern border provinces can be done by adopting the royally bestowed strategy of “Understand, Access, Develop” in conjunction with the sufficiency economy philosophy to apply in the three southern border provinces. In addition, the integration of cooperation from all sectors in the area leads to policy formulation, projects/activities to create opportunities and social equality for all groups of people, to solve the comprehensive problem of poverty and reduce inequality in all dimensions, leading to the southern border provinces being freed from poverty and having a better quality of life.

Keywords: Strategy, Poverty Alleviation, People in Southern Border Provinces

บทนำ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เป็นปัญหาเรื้อรังและเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ความยากจนเป็นภาวะที่มี ความอดอยากและการขาดแคลนโภชนาการด้านสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และขาดแคลนสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตอันเนื่องมาจากการไม่มีรายได้เพียงพอ ทำให้ประชาชนไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี พบว่าสถานการณ์ความยากจนในประเทศไทยในปี 2564 ปรับตัวดีขึ้น คนยากจนมีจำนวนทั้งสิ้น 4.4 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนคนยากจนที่ร้อยละ 6.32 ลดลงจากปีก่อนที่มีสัดส่วนคนยากจนร้อยละ 6.83 ขณะที่เมื่อพิจารณาจำนวนครัวเรือนยากจน พบว่าในปี 2564 ครัวเรือนยากจนมีจำนวนทั้งสิ้น 1.24 ล้านครัวเรือน คิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 4.79 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดลงเมื่อเทียบกับปี 2563 ที่มีจำนวนครัวเรือนยากจน ประมาณ 1.40 ล้านครัวเรือน สำหรับสาเหตุสำคัญที่สถานการณ์ความยากจนปรับตัวดีขึ้น เป็นผลมาจากในช่วงปี 2563 - 2564 ที่รัฐบาลมีการดำเนินมาตรการ เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกับกลุ่มคนยากจนและผู้มีรายได้น้อย (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี, 2566)

ทั้งนี้ สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวว่า ที่ผ่านมารัฐบาลได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ในการทำงานและแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความสุขสงบ สันติ สมานฉันท์ และความเจริญที่ยั่งยืน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2562) นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีการสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหามากขึ้น โดยจัดให้มีกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่มีศักยภาพและเปิดโอกาส ให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และแผนงาน/โครงการ ภายใต้นโยบาย การบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560)

ปี พ.ศ.	ลำดับ 1	ลำดับ 2	ลำดับ 3	ลำดับ 4	ลำดับ 5	ลำดับ 6	ลำดับ 7	ลำดับ 8	ลำดับ 9	ลำดับ 10
2564	ปัตตานี (30.85)	กาฬสินธุ์ (25.20)	แม่ฮ่องสอน (24.59)	นครราชสีมา (21.01)	ระนอง (19.90)	ยะลา (19.25)	นราธิวาส (18.69)	พะเยา (18.13)	หนองบัวลำภู (18.12)	ศรีสะเกษ (18.10)
2563	ปัตตานี (44.20)	แม่ฮ่องสอน (29.59)	นราธิวาส (24.99)	กาฬสินธุ์ (23.14)	ระนอง (21.94)	นครราชสีมา (21.20)	นครพนม (19.65)	ตาก (18.65)	ยะลา (17.39)	ศรีสะเกษ (16.72)
2562	ปัตตานี (29.86)	นราธิวาส (25.76)	แม่ฮ่องสอน (24.53)	ตาก (21.25)	กาฬสินธุ์ (19.86)	พัทลุง (18.96)	สระแก้ว (18.74)	ชัยนาท (17.89)	อ่างทอง (17.32)	ระนอง (16.88)
2561	แม่ฮ่องสอน (46.54)	ปัตตานี (33.22)	ตาก (29.60)	กาฬสินธุ์ (28.60)	พัทลุง (26.98)	นราธิวาส (26.74)	ชัยนาท (26.12)	ยะลา (21.52)	บุรีรัมย์ (21.03)	ระนอง (20.75)
2560	ปัตตานี (34.55)	นราธิวาส (34.48)	แม่ฮ่องสอน (33.01)	กาฬสินธุ์ (32.87)	นครพนม (29.47)	ตาก (27.16)	ชัยนาท (26.21)	บุรีรัมย์ (20.99)	พัทลุง (20.30)	สระแก้ว (19.00)
2559	แม่ฮ่องสอน (38.61)	นราธิวาส (37.44)	ปัตตานี (36.21)	กาฬสินธุ์ (31.68)	นครพนม (30.60)	ชัยนาท (28.34)	ตาก (27.44)	บุรีรัมย์ (24.32)	อำนาจเจริญ (24.00)	น่าน (23.53)
2558	ปัตตานี (35.01)	แม่ฮ่องสอน (24.60)	ตาก (23.40)	บุรีรัมย์ (23.34)	น่าน (21.71)	ยะลา (20.91)	ชัยนาท (19.64)	นราธิวาส (19.55)	กาญจนบุรี (17.79)	กาฬสินธุ์ (17.66)
2557	แม่ฮ่องสอน (45.74)	นราธิวาส (45.20)	กาฬสินธุ์ (42.80)	ปัตตานี (39.20)	บุรีรัมย์ (39.13)	ตาก (36.59)	ยะลา (32.39)	น่าน (29.29)	เชียงราย (26.68)	นครพนม (25.05)
2556	แม่ฮ่องสอน (65.34)	ปัตตานี (37.95)	นราธิวาส (35.30)	ตาก (34.06)	นครพนม (31.51)	กาฬสินธุ์ (30.84)	มุกดาหาร (29.52)	หนองบัวลำภู (27.38)	บุรีรัมย์ (25.45)	อุบลราชธานี (24.25)
2555	แม่ฮ่องสอน (62.95)	ปัตตานี (46.80)	นราธิวาส (42.73)	กาฬสินธุ์ (39.97)	ศรีสะเกษ (36.18)	ตาก (35.93)	นครพนม (34.93)	สกลนคร (34.25)	บุรีรัมย์ (31.61)	มุกดาหาร (30.63)
2554	แม่ฮ่องสอน (58.85)	ตาก (43.50)	ศรีสะเกษ (35.89)	บุรีรัมย์ (33.67)	ปัตตานี (33.39)	ยโสธร (32.45)	กาญจนบุรี (32.19)	นครพนม (32.11)	ราชบุรี (30.10)	กาฬสินธุ์ (28.55)

ภาพที่ 1 ตารางรายชื่อจังหวัดที่ติดอันดับ 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดหรือมีความยากจนหนาแน่นที่สุดในช่วงปี 2554 - 2564

จากข้อมูลสรุปได้ว่า จังหวัดปัตตานีติดอันดับจังหวัดที่มีความยากจนที่สุด 5 อันดับแรกมาอย่างยาวนาน และติดอันดับที่ 1 ต่อเนื่องถึง 3 ปี ในช่วงปี 2562 - 2564 โดยมีสัดส่วนคนจนปี 2562 ร้อยละ 29.86 ปี 2563 ร้อยละ 44.20 และ ปี 2564 ร้อยละ 30.85 นอกจากนี้พบว่าจังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาสติดอันดับจังหวัดที่มีความยากจนอยู่ 10 อันดับแรกติดต่อกันหลายปี ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่สั่งสมมานาน เป็นภาวะความขาดแคลนไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับบุคคล ส่งผลให้เกิดความทุกข์ยากในการดำเนินชีวิต รวมถึงการขาดโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายๆด้าน และส่งผลต่อการพัฒนาในระดับประเทศตามมาในที่สุด ดังนั้นรัฐบาลมีความพยายามที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้น โดยการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้สามารถต่อยอดพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นต่อไป

สำหรับเหตุผลที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากพบว่าจากข้อมูลสถานการณ์ความยากจน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ติดอันดับจังหวัดที่มีความยากจนที่สุด 10 อันดับแรก ในประเทศไทย และพบว่าในปี 2564 จังหวัดปัตตานีมีจำนวนและสัดส่วนคนจนสูงที่สุดที่ร้อยละ 30.85 เป็นลำดับที่ 1 ของประเทศ รองลงมาคือ จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาสที่มีสัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ 19.25 และ 18.69 ตามลำดับ เป็นลำดับที่ 6 และ 7 ของประเทศตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ซึ่งลักษณะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางการบริหารราชการส่วนกลาง และมีพื้นที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ทั้งด้านสังคม ศาสนา และ วัฒนธรรม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ สภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง โดยเฉพาะความไม่เข้าใจกันและหวาดระแวงในความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2566)

นอกจากนี้ยังพบว่าสภาพสังคมจังหวัดชายแดนใต้มีลักษณะแบบปิดของคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการว่างงาน ปัญหาทางการศึกษา ปัญหาคุณภาพชีวิต ประกอบกับปัญหาความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดความกดดันต่อชาวบ้าน การมีโครงสร้างด้านเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมการทำสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมันและสวนผลไม้ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2562) นอกจากนี้พบว่าประชาชนส่วนใหญ่พึ่งพาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะการประมงพื้นบ้านและการทำนา ซึ่งขาดศักยภาพและปัจจัยการผลิต ทั้งยังได้รับผลกระทบจากสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพและมีรายได้ต่ำ จึงส่งผลให้อยู่ในฐานะยากจน (อะหะมะ สะมาแอ และฮูเซน หมัดหมัน, 2559) จากข้อมูลดังกล่าวจึงมีความสนใจศึกษาข้อมูลในพื้นที่เกี่ยวกับการนำกลยุทธ์ แนวทาง วิธีการในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

เนื้อหา

จากข้อมูลสถานการณ์ความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่พิเศษจะต้องใช้กระบวนการทำงานด้วยความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีทั้งบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และประชาชนในพื้นที่ การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาข้อมูลด้วยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารต่างๆ พบว่ากลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มี ดังนี้

1. การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9

สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวไว้ว่า การแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน และแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความสุขสงบ สันติ สมานฉันท์ และความเจริญที่ยั่งยืน **เข้าใจ : เข้าใจเขา – เข้าใจเรา** ทั้งนี้การเข้าใจเขา คือเข้าใจในความหลากหลายของสังคมให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ การเข้าใจสถานการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้นเป็นอย่างไร เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เคารพให้เกียรติในประเพณีและวัฒนธรรมของคนต่างศาสนา รวมถึงสภาวะการณ์ต่างๆ ด้านเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ เป็นต้น (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2562)

สำหรับการ **เข้าถึง** คือ เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้ว ก็ต้องเข้าถึง เพื่อให้นำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ และเมื่อเข้าถึงแล้วจะต้องทำอะไร ให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเข้าถึงพื้นที่และประชาชนในพื้นที่ ตามกระบวนการทำงาน ทำให้ทราบถึงลักษณะของพื้นที่และความรู้สึกนึกคิด ปัญหาต่างของคนในพื้นที่วัฒนธรรม จารีตประเพณี และเขาก็ต้องเข้าถึงเราด้วย โดยต้องทำให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่เข้าใจและไว้วางใจ ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือร่วมกัน โดยได้รับความร่วมมือจากผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และคนในพื้นที่

นอกจากนี้ในส่วนการพัฒนา คือ เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันต่างฝ่ายเข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเรื่องของการเข้าใจปัญหา และสาเหตุของปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง บนหลักของสันติ ความจริงใจ ความกล้าหาญ ความเสียสละ โดยการใช้ทักษะการบริหารจัดการ ที่สามารถ

รวมเอาปัจจัยต่าง เช่น ทุน คน องค์ความรู้ เทคโนโลยี ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ มาทำให้สังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้น เจริญขึ้น และมีความสงบ สันติสุขเกิดขึ้น

2. การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบ การวางแผน การตัดสินใจและการกระทำต่างๆ ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความหมายดังนี้ **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่พอประมาณ และ **ความมีเหตุผล** หมายถึง การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ โดยพิจารณาจาก เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ **การมีภูมิคุ้มกันที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ความพอเพียงซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ทั้ง 3 ปัจจัย จะต้องอาศัยความรู้คือ ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน และคุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรมต่างๆ อาทิความซื่อสัตย์สุจริตความอดทน ความเพียรการมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวม และการแบ่งปัน ฯลฯ (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2565)

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพราะคนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นคนในชนบทยังมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่พอเพียง การแก้ไขปัญหาความยากจนไม่ใช่เป็นหน้าที่ของรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกคนต้องร่วมมือกันจึงจะสำเร็จ ชีวิตที่พอเพียงจึงควรจะต้องเริ่มจากตนเองก่อน ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล คือความสามารถในการดำเนินชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามอัตภาพ ขยายผลไปสู่ครอบครัว เศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว คือการพอมีพอกินไม่ฟุ้งเฟ้อ และไม่ขัดสน ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน คือ ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยความพอเพียงด้วยการเดินทางสายกลาง สามารถประยุกต์นำไปใช้ได้ทุกอาชีพ ยึดหลักการพอประมาณ พอใจ มีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันประกอบ สัมมาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ซื่อตรงไม่กลายเป็นทาสของอบายมุข (ญาณวุฒิ ปิยะรัตน์พิพัฒน์ และคณะ, 2562)

3. การบูรณาการของหน่วยงานในพื้นที่ในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม มีส่วนร่วมในการพัฒนา และแก้ไขปัญหามากขึ้น โดยจัดให้ มีกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่มีศักยภาพ และเปิดโอกาส ให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และแผนงาน/โครงการ ภายใต้ นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี, 2560) ดังนี้

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้จัดตั้งศูนย์บูรณาการจัดการความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้ระบบ “1 ข้าราชการ 1 ครุวัเรียนยากจน” เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมีครุวัเรียนกลุ่มเป้าหมาย ตามฐานข้อมูล ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) 5 มิติ คือ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านความเป็นอยู่ มิติด้านการศึกษา มิติด้านรายได้ และมิติด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ ผ่านโครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อให้มีกลไก ในการบูรณาการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ รวมถึงหนุนเสริมการดำเนินงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบูรณาการหน่วยงานส่วนกลาง หนุนเสริมการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ด้วย (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2566)

ทั้งนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้มีนโยบายใน

การให้บูรณาการร่วมกับ ศอ.บต. กอ.รมน.ภาค 4 สน. จังหวัดและหน่วยงานในพื้นที่ในการขับเคลื่อนซ่อมแซมบ้านแก่ผู้ยากไร้ ยากจนในพื้นที่ เป็นการดำเนินงานร่วมกันของทุกหน่วยงานแบบประชารัฐ ซึ่งขับเคลื่อนโดยสภาสันติสุขตำบล เพื่อให้ประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเดือดร้อนได้รับการซ่อมแซมบ้าน มีที่อาศัยที่มั่นคง เพื่อให้เกิดความสุขของประชาชนในพื้นที่ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2562)

ในส่วนของการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ดำเนินตามนโยบายรัฐบาล คือ 1) การขับเคลื่อนการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนสามารถ “อยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน” ซึ่งมีทีมปฏิบัติการลงพื้นที่เป็นรายครัวเรือนแบบพุ่งเป้า ค้นหาปัญหา เพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด เพราะปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่มีความหลากหลายซับซ้อน ส่งผลให้เกิดความทุกข์ยากในการดำเนินชีวิต รวมถึงการขาดโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลาย ๆ ด้าน และส่งผลต่อการพัฒนาในระดับประเทศตามมาในที่สุด ซึ่งมีทีมปฏิบัติการได้ลงไปช่วยเหลือใน 5 มิติหลัก ๆ ในด้านสุขภาพ ความเป็นอยู่ การศึกษา รายได้ และการเข้าถึงบริการภาครัฐ 2) โครงการยกระดับการแก้ไขปัญหาความยากจนและเสริมสร้างสุขภาวะครัวเรือนชายแดนใต้อย่างยั่งยืน 3) โครงการส่งเสริมให้ประชาชนดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) โครงการส่งเสริมการจัดความยากจนและพัฒนาอาชีพ (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี, 2566)

นอกจากนี้ในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำโครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อขับเคลื่อน การดำเนินงานการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น โดยน้อมนำแนวทาง พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” และศาสตร์ของพระราชา “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการและกิจกรรม บนฐานของความต้องการของประชาชนและศักยภาพของพื้นที่เป็นสำคัญ วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หลุดพ้นจากความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2565)

4. การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมให้กับประชาชนทุกกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เสนอแนวทางในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ ดังนี้ คือ จะต้องมีการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี โดยมุ่งเน้นการสร้างงานสร้างอาชีพให้ทุกครอบครัวมีรายได้เพียงพอเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวสามารถให้การศึกษา และเติบโตใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพและสร้างหลักประกันด้านรายได้ แก่ประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะยากจนและขาดโอกาสเพื่อยกระดับรายได้ให้โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และองค์กรภาคประชาสังคมผ่านกลไกประชารัฐ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2566)

นอกจากนี้จะต้องมีการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง การสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนและลดความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชน ร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบบริการของรัฐ ให้ประชาชนเข้าถึงอย่างสะดวกและทั่วถึง โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานพร้อมด้วยระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นในชุมชน

ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขทุกระดับให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานและประชาชนได้รับบริการอย่างทั่วถึง และการจัดให้มีระบบฐานข้อมูลและเครื่องมือเพื่อค้นหากลุ่มเป้าหมายคนยากจน

ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบางต่างๆ ที่มีความถูกต้อง แม่นยำ และทันต่อสถานการณ์ และจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างบทบาทของสตรีและเยาวชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของสตรีและเยาวชนให้มีความรู้ความสามารถและมีบทบาทเป็นพลังขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทุกมิติ

สรุป

จากการศึกษากลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนติดอันดับจังหวัดที่ยากจนที่สุด 10 อันดับแรกของเทศมายาวนาน โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานีติดอันดับจังหวัดที่ยากจนที่สุด อันดับที่1 ต่อเนื่องถึง 3 ปี ในช่วง ปี 2562-2564 ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่สั่งสมมานาน เนื่องจากลักษณะพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ มีสภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง โดยเฉพาะความไม่เข้าใจกันและหวาดระแวงในความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน ดังนั้นจากการศึกษากลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องใช้กระบวนการทำงานด้วยความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีทั้งบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และประชาชนในพื้นที่ โดยการน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาปรับใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากจะทำให้เข้าใจถึงสถานการณ์และสภาพการของพื้นที่ สามารถให้การช่วยเหลือตามความต้องการและความจำเป็นของประชาชนในพื้นที่ ควบคู่กับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปรัชญาที่มุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ สามารถนำหลักการปฏิบัติไปปรับใช้ในชีวิตการทำงานและการดำรงชีวิต เพื่อความสุข สงบ สันติ สมานฉันท์ และความเจริญที่ยั่งยืน ร่วมกับการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบายโครงการ/กิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมให้กับประชาชนทุกกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน มุ่งเน้นให้ประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้หลุดพ้นจากความยากจนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2562). คอ.บต. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชุมขับเคลื่อนโครงการซ่อมแซมบ้านเรือนราษฎรยากจนและผู้ด้อยโอกาส ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เพื่อให้มีที่อยู่อาศัย มีความมั่นคง มีความปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.sbpac.go.th/?p=29450>
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2565). PORPEANG THE EXPLORER เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร.
- ญาณวุฒิ ปิยะรัตน์พิพัฒน์ และคณะ. (2562). การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, 12(2), 98-105.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2562). อนาคต/ทิศทางการแก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2566). ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2566 - 2568. ยะลา: ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้.

- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี. (2566). แผนปฏิบัติการรายปี 2566. ปัตตานี: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สคช.ปี 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2560). นโยบายการบริหารและ การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560 - 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). แนวทางการดำเนินงานโครงการตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีงบประมาณ 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2562). ถอดบทเรียนยุทธศาสตร์พระราชทาน : เข้าใจเข้าถึง พัฒนา. นิตยสารอะลามี่ ฉบับกรกฎาคม 2562. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2566 จาก <http://www.thealami.com/main/content.php?page=sub&category=5&id=2157>
- อะหะมะ สะมาแอ และฮูเซน หมัดหมั่น. (2559). ความเห็นของผู้นำชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย, 11(20), 151-164.